

การสร้างอัตลักษณ์ของเลขานุการแพทย์ในสถานพยาบาล

Identity Construction of Hospital Medical Secretaries

นาสนีน อาแซ^{1*}, เก็ดตวา บุญปราก²
Nasneen Arsae^{1*}, Kettawa Boonprakarn²

^{1*} นักศึกษาปริญญาโท สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ประจำภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Abstract

This research aims to study the identity of the physician in medical secretaries by using the qualitative research methods: identity concept, space concept and the practices of everyday life concept. The study area was the local hospital which is one of the three southern border provinces. The subjects were ten key informants who were secretary and doctors and nurses. Both participatory and non participatory observation, in-depth interview were employed as research instruments. The concepts of tourism and commoditization were used as a framework for analysis. The data were categorized, decoded, interpreted and also examined by triangulation.

The results showed that the identity of secretary include many characteristics, are individual and collective. These identities were developed in accordance with the interaction of people working were complex and varied. This is indicated to identity of the Secretary of physicians in this hospital.

Keywords: *Medical Secretaries, Identity, Hospital*

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสร้างอัตลักษณ์ของเลขานุการแพทย์ในสถานพยาบาล ซึ่งใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แนวคิดหลัก 3 แนวคิด คือ แนวคิดอัตลักษณ์ แนวคิดพื้นที่ และแนวคิดการต่อรอง โดยมีพื้นที่ศึกษา คือ สถานพยาบาลแห่งหนึ่งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ กลุ่มเลขานุการแพทย์ทั้งหมด 10 คน แพทย์และนักศึกษาแพทย์จำนวน 4 คน ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก ข้อมูลที่ได้นำมาจำแนกหมวดหมู่ ถอดรหัส ตีความ และมีการสร้างข้อสรุปเชิงอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า การสร้างอัตลักษณ์ของเลขานุการแพทย์ในสถานพยาบาล มีหลากหลายลักษณะ มีทั้งอัตลักษณ์ร่วมของเลขานุการแพทย์และอัตลักษณ์ระดับปัจเจก ซึ่งอัตลักษณ์เหล่านี้ ถูกสร้างผ่านการปฏิสัมพันธ์ในการทำงานกับกลุ่มบุคคลต่างๆในพื้นที่ของสถานพยาบาล มีการทับซ้อนระหว่างอัตลักษณ์ อัตลักษณ์มีได้จำเป็นต้องมีหนึ่งเดียว แต่อาจมีหลากหลายอัตลักษณ์ประกอบรวมกันภายในบุคคลเดียว ดังกล่าวนี้อีกเพื่อป้องกันและแสดงตัวตนถึงการมีอยู่ของเลขานุการแพทย์ในสถานพยาบาลแห่งนี้

คำสำคัญ : เลขานุการแพทย์ อัตลักษณ์ สถานพยาบาล

บทนำ

ในปัจจุบัน หน่วยงานอาชีพต่างๆ ต้องพึ่งพาอาศัยเลขานุการด้วยกันทั้งนั้น จึงนับได้ว่าเลขานุการเป็นบุคคลที่มีความสำคัญ และจำเป็นต่อวงการทุกสาขา และยังเป็นอาชีพที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการดำเนินงานทุกๆ ประเภทที่จะขาดเสียมิได้ เนื่องจากงานจะสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีก็ด้วยเลขานุการที่ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกและประสานงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของ สุภาภรณ์ เลอเลิศวิเศษ (2546) กล่าวว่า งานทุกประเภท จำเป็นต้องมีเลขานุการที่มีความรู้ ความสามารถไว้ช่วยงาน เนื่องจากผู้บังคับบัญชามีภาระในการปฏิบัติงานที่สำคัญในเรื่องต่างๆ มากมาย เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในปัจจุบัน เลขานุการจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศและสามารถใช้คอมพิวเตอร์ได้เป็นอย่างดี ตลอดจนเป็นผู้ที่มีคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งจะนำไปสู่ความร่วมมือร่วมใจในการทำงานของบุคลากรทุกฝ่าย ดังนั้นความเจริญก้าวหน้าและความสำเร็จของการงานส่วนหนึ่งจึงขึ้นอยู่กับเลขานุการด้วย

ทว่าเมื่อก้าวถึงสถานพยาบาล กลุ่มบุคคลแรกๆ ที่ผู้คนจะคำนึงถึงนั้น ก็คงจะเป็นทั้งแพทย์ พยาบาล ตลอดจนบุคคลที่ประกอบอาชีพทางด้านเวชกรรมอื่นๆ เช่น ทันตแพทย์ เภสัชกร เป็นต้น แต่ในสถานพยาบาลนั้น ยังมีกลุ่มบุคคลอื่นๆ ที่ประกอบอาชีพนอกเหนือจากอาชีพดังกล่าว ซึ่งถูกมองผ่านและละเลยจากห้วงคำนึงของผู้คนทั่วไป เนื่องจากสถานพยาบาลถือได้ว่าเป็นงานบริการหนึ่งเช่นกัน มีหน้าที่ให้บริการทางสาธารณสุขทุกๆ ด้านแก่ประชาชน จึงต้องอาศัยองค์ประกอบที่สำคัญจากหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นจากเจ้าหน้าที่บริการทางการแพทย์ เจ้าหน้าที่บริการสถานพยาบาล ตลอดจนเจ้าหน้าที่ระดับบริหาร เป็นต้น ซึ่งเลขานุการแพทย์ก็เป็นหนึ่งซึ่งผู้คนมักจะมองข้าม แม้กระทั่งบางคนอาจจะไม่เคยคาดคิดเลยด้วยซ้ำว่ามีบุคคลกลุ่มนี้ดำรงอยู่ในพื้นที่สถานพยาบาล จากปรากฏการณ์ดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยเกิดคำถามขึ้นมาว่า ในสถานพยาบาลนั้น เลขานุการแพทย์มีความพยายามจะนิยามอัตลักษณ์ของตนเองอย่างไร และบุคคลกลุ่มต่างๆ ในสถานพยาบาลนิยามอัตลักษณ์ของเลขานุการแพทย์ว่าอย่างไร

พื้นที่สถานพยาบาลที่ผู้วิจัยเลือกทำการศึกษาครั้งนี้ เป็นโรงพยาบาลรัฐบาลแห่งหนึ่งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข สาเหตุที่ผู้วิจัยสนใจทำการศึกษาในสถานพยาบาลแห่งนี้ เนื่องจากภายใต้บริบทการปฏิบัติงานของเลขานุการแพทย์ในพื้นที่ของสถานพยาบาลแห่งนี้ นอกจากจะมีแพทย์ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาของเลขานุการแพทย์แล้วนั้น ยังมีพยาบาล ตลอดจนบุคลากรอื่นๆ ที่เลขานุการแพทย์ต้องเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์ด้วย อีกทั้งยังมีนักศึกษาแพทย์ที่เข้ารับการเรียนการสอนในสถานพยาบาลแห่งนี้ สืบเนื่องมาจากปัญหาการขาดแคลนแพทย์ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้จากเหตุการณ์ความไม่สงบ ทำให้แพทย์ลาออกมากยิ่งขึ้น จึงเกิดการแก้ไขโดยการริเริ่มโครงการผลิตแพทย์เพื่อสาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้น ซึ่งเลขานุการแพทย์จำนวนทั้งหมดในสถานพยาบาลแห่งนี้จะต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มบุคคลทั้งหมดดังกล่าว โดยที่เลขานุการแพทย์จะถูกแบ่งหน้าที่รับผิดชอบไปตามแผนหรือกลุ่มงานต่างๆ ที่สอดคล้องกับรายวิชาเรียนที่เปิดสอนให้แก่นักศึกษาแพทย์เป็นตัวกำหนด ซึ่งแต่ละกลุ่มงานจะมีเลขานุการแพทย์เพียงหนึ่งคน แต่มีเพียงบางกลุ่มงานเท่านั้นที่มีแพทย์ประจำกลุ่มงานจำนวนมาก จำนวนเลขานุการแพทย์ก็จะเพิ่มเป็นสองคนตามไปด้วย เช่น กลุ่มงานศัลยกรรม กลุ่มงานอายุรกรรม

ดังนั้น ในพื้นที่สถานพยาบาลแห่งนี้ เลขานุการแพทย์ย่อมมีการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่หลากหลายแทบทุกๆ พื้นที่ของสถานพยาบาล ไม่ว่าจะเป็นส่วนของสำนักงานของเลขานุการแพทย์เองก็ตาม นอกจากเลขานุการ

แพทย์จะต้องมีหน้าที่จัดการเกี่ยวกับงานเอกสารต่างๆ ทั้งหนังสือภายในและภายนอกที่เกี่ยวข้องกับวิชาการของแพทย์ในแผนกนั้นๆ ทั้งดำเนินการจัดประชุม ชี้แจงและสรุปรายงานการประชุมในแต่ละแผนกที่ตนเองได้รับมอบหมาย รวมถึงประสานงานทั้งกับแพทย์ นักศึกษาแพทย์ รวมทั้งกลุ่มของเลขานุการแพทย์เองอีกด้วย ในส่วนของกลุ่มงานแต่ละกลุ่มงานที่เลขานุการแพทย์แต่ละคนได้รับมอบหมาย เลขานุการแพทย์ก็จะต้องเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องด้วย โดยมีหน้าที่ในการยืมวัสดุ ครุภัณฑ์และเครื่องมือแพทย์ที่มีในการเรียนการสอนให้กับนักศึกษาแพทย์ ซึ่งเลขานุการแพทย์ย่อมจะต้องมีการต่อรอง ได้แย้งกับพยาบาลประจำกลุ่มงานที่มีความแตกต่างกันไป ในกรณีที่อุปกรณ์ที่ต้องการยืมไม่ครบตามจำนวนที่แพทย์ผู้ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาต้องการ นอกจากนี้เลขานุการแพทย์ยังต้องทำหน้าที่จัดทำแผนการสอน เอกสารในการจัดการเรียนการสอน และการจัดสอบให้กับนักศึกษาแพทย์ ตลอดจนวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ในบางวิชาอีกด้วย ซึ่งในบางครั้งจะต้องชี้แจงหรือทักท้วงทั้งกับแพทย์ และนักศึกษาแพทย์ ในกรณีเอกสารผิดพลาด หรือไม่เหมาะสมภายใต้หลักเกณฑ์ที่เป็นระเบียบแบบแผน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแต่สัมพันธ์กับการสร้างอัตลักษณ์ของเลขานุการแพทย์ทั้งสิ้น

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีคำถามเกิดขึ้นว่าเลขานุการแพทย์มีวิธีการสร้างอัตลักษณ์และมีการต่อรองในสถานพยาบาลอย่างไร เพื่อเป็นการเปิดมุมมองใหม่ให้กับสังคมได้เรียนรู้และเข้าใจถึงการมีอยู่ของเลขานุการแพทย์ในสถานพยาบาล และนำไปสู่การปฏิบัติต่อกันเพื่อการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการสร้างอัตลักษณ์และการต่อรองของเลขานุการแพทย์ในสถานพยาบาล

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

งานวิจัยชิ้นนี้เพื่อศึกษาการสร้างอัตลักษณ์ของเลขานุการแพทย์ในสถานพยาบาล โดยใช้แนวคิดหลัก 3 แนวคิด คือ

1. แนวคิดอัตลักษณ์

ในงานศึกษาของ Kathryn Woodward (1997 อ้างถึงใน อภิญา เฟื่องฟูสกุล 2546) ซึ่งกล่าวว่า อัตลักษณ์คือสิ่งที่เรารู้ตนเองว่า เราคือใคร และเราดำเนินความสัมพันธ์กับคนอื่นๆ ตลอดจน โลกที่แวดล้อมตัวเราอยู่อย่างไร อัตลักษณ์คือสิ่งที่กำหนดทางเดินให้กับเรา เป็นสิ่งที่บ่งบอกว่า ใครเป็นพวกเดียวกับเรา และใครที่แตกต่างจากเรา กล่าวโดยอีกนัยหนึ่ง อัตลักษณ์เกิดจากการนิยามว่าตัวเองคือใคร มีความเป็นมาอย่างไร แตกต่างจากคนอื่นในสังคมอย่างไร และใช้อะไรเป็นเครื่องหมายในการแสดงออกอัตลักษณ์ดังกล่าว (พัฒนา กิตติอาษา 2546) นั่นคือเป็นการกอรปขึ้นและดำรงอยู่ว่าเรารู้เกี่ยวกับตนเองอย่างไร และคนอื่นรับรู้เราอย่างไร โดยมีกระบวนการทางสังคมในการสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับบริบทของความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีต่อคนหรือกลุ่มอื่นๆด้วย (ประสิทธิ์ ลิปรีชา 2547)

สอดคล้องกับงานศึกษาของอัมรินทร์ ศรีรัตอำไพ (2548) ที่ได้ศึกษาอัตลักษณ์และกระบวนการกลุ่มของแก๊งรถชิงภายในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งกล่าวว่า เมื่อบุคคลถามว่า “นั่นคือใคร” นั่นก็จะมักได้รับคำตอบจากสองทางคือ จากตัวมันเอง(Private) และจากสาธารณะชน(Public) คำตอบจากตนเอง ก็คือ ลักษณะที่ตัวเองนิยามว่าเป็น

ใคร ซึ่งเป็นรูปแบบของอัตลักษณ์ส่วนบุคคล(Personal Identity) และคำตอบจากสาธารณะชนคือ ภาพพจน์ที่คนอื่น ๆ มีต่อบุคคลหนึ่ง เรียกได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) ของบุคคลนั้นซึ่งได้มาจากการที่สังคมให้ค่า อัตลักษณ์ทางสังคมอาจจะสร้างโดยตัวบุคคลเอง หรือโดยบุคคลอื่น ๆ ก็ได้ นั่นคือ ในขณะที่บุคคลสามารถสร้างหรือแสดงภาพพจน์แก่สังคมเพื่อให้เกิดอัตลักษณ์ทางสังคมตามที่เขาต้องการ ผู้อื่นก็สามารถกำหนดอัตลักษณ์ทางสังคมให้กับบุคคลตามสายตาของผู้ชม ภายใต้เงื่อนไขของการปฏิสังสรรค์ทางสังคม โดยเฉพาะในสังคมเมืองที่มีความซับซ้อนและมีผู้คนมากหน้าหลายตาปฏิบัติสังสรรค์กันเสมอๆ ดังนั้น โอกาสที่บุคคลสร้างอัตลักษณ์ทางสังคมอันใหม่จึงสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา และก็เช่นเดียวกันกับอัตลักษณ์ทางสังคมที่เขาได้รับจากคนอื่นย่อมมากตามไปด้วย

2. แนวคิดพื้นที่

ในงานศึกษาของ Lefebvre (1991 อ้างถึงใน ลลิตทิพย์ ก้องพานิชกุล 2554) พื้นที่ทางสังคมเป็นอาณาบริเวณที่รวมเอาสิ่งที่ถูกสร้างและความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ มาไว้ด้วยกัน ความหมายของพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เนื่องจากผู้มีอำนาจในการสถาปนาความหมายมีหลายกลุ่ม ในหลายสถานการณ์ ความหมายต่อพื้นที่จึงมีทั้งที่เสริมซึ่งกันและกัน และความหมายที่ขัดแย้งกัน ซึ่งการมองพื้นที่แบบเดิมนั้นไม่สามารถอธิบายพื้นที่บางส่วนที่เหลือซ้อนกันอยู่ด้วยการเคลื่อนย้ายไปมาของคน พื้นที่จึงไม่ได้เป็นเพียงวัตถุว่างเปล่าและหยุดนิ่ง เพื่อรองรับปรากฏการณ์ทางสังคมอีกต่อไป แต่กลับเป็นตัวกำหนดและมีปฏิสัมพันธ์กับปรากฏการณ์ทางสังคมในตัวเอง คนเราจึงต้องสัมพันธ์กับพื้นที่อยู่ตลอดเวลา แต่เราไม่ได้รู้สึกอยากตั้งคำถามกับพื้นที่ เนื่องจากทุกสิ่งทุกอย่างกลายเป็นชีวิตประจำวันที่เราใช้ประโยชน์อยู่ทุกวัน ทั้งๆ ที่พื้นที่ทุกตารางเต็มไปด้วยความรู้และอำนาจที่แฝงอยู่ในรูปของการจัดระบบพื้นที่ที่เราดำรงอยู่ได้อย่างครบถ้วน จะเห็นว่าพื้นที่ทางกายภาพนั้นแม้จะเป็นเพียงวัตถุหนึ่งทางสังคม แต่พื้นที่ทางกายภาพเป็นแหล่งรวมไปด้วยการสร้างความหมายที่ช่วงชิงบนความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เพื่อยึดครองการเป็นเจ้าของพื้นที่ “คน” จึงเป็นส่วนสำคัญที่เขาไปสัมพันธ์กันในการสร้างความหมายให้กับพื้นที่ พื้นที่ทางสังคมจึงเป็นแหล่งรวมไปด้วยความหมายที่ถูกสร้างซ้อนทับกันไปมาอย่างมากมายด้วยเงื่อนไขต่างๆ ผ่านกาลเวลาและกลุ่มคนหรือสถาบันทางสังคมที่ร่วมกันเสวนาในการช่วงชิงความหมายให้กับตัวตนเพื่อนำไปสู่ปฏิบัติการทางสังคมในการเข้าใช้ประโยชน์เพื่อการดำรงอยู่บนพื้นที่นั้นๆ (ลลิตทิพย์ ก้องพานิชกุล 2554)

3. แนวคิดการต่อรอง

สำหรับแนวคิดการต่อรองผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญกับ “ปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน” (Everyday Life Practices) ของ de Certeau (1985 อ้างถึงใน ลลิตทิพย์ ก้องพานิชกุล 2554) เนื่องจากสิ่งเหล่านี้สามารถสะท้อนให้เห็นถึงการสร้างอัตลักษณ์ภายใต้กระบวนการทางสังคมที่มีลักษณะเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงกลับไปกลับมาที่เกิดขึ้นของกลุ่มคนต่างๆ ซึ่งปรับเปลี่ยนไปตามอำนาจของความสัมพันธ์ ซึ่งรูปแบบการปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน ในที่นี้อาจจะมีใช้การศึกษาถึงการใช้ชีวิตประจำวัน หากแต่เป็นลักษณะความเป็นตัวตนที่ปรากฏออกมานั่นเอง สิ่งสำคัญคือ การกระทำของคนในชีวิตประจำวันมีลักษณะกระทำไปโดยไม่ตระหนักหรือตั้งคำถามว่าจะไร้อยู่เบื้องหลังการตัดสินใจของเรา การกระทำหลายๆอย่างเป็นผลของ “ความเคยชิน” ซึ่งความเคยชินเป็นพฤติกรรมซ้ำๆ เป็นผลของการปมเพาะของค่านิยมของสังคม ซึ่งเรากระทำไปโดยธรรมชาติ ซึ่งสิ่งที่ de Certeau

สนใจก็คือ วิธีการที่ฝ่ายอ่อนแอ หรือถูกรอบงำ ใช้จังหวะเวลาและ โอกาสที่มีอยู่ฉวยประโยชน์จากอีกฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่า เขามองว่าการดำเนินชีวิตประจำวันเป็นเรื่องของการแข่งขันและต่อรองความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Power Relations) ระหว่าง “ผู้กำหนด” กับ “ผู้ใช้” ทั้งหมดนี้ไม่ใช่ความสัมพันธ์ทางเดียว แต่เป็นวงจรของอำนาจที่หมุนเวียนอย่างไม่สิ้นสุดในชีวิตประจำวัน เขายังเปรียบเทียบผ่านการใช้ศัพท์ทางทหารคือ “Strategy” กับ “Tactic” สอดคล้องกับงานวิจัยของ เก็ดถวา บุญปรากฏ (2551 อ้างถึงใน สุธาริน คุณผล 2541) ถ้าจะเปรียบเทียบการทำสงคราม “Strategy” ก็คงจะหมายถึงการรบที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า ในขณะที่ “Tactic” คือการรบแบบเล่นไปตามเพลงที่ไม่อาจกำหนดยุทธศาสตร์ที่แน่นอนตายตัวลงไปได้ขึ้นอยู่กับว่าจะฉวยโอกาสได้เมื่อไหร่ ความสำเร็จจึงอยู่ที่การหาช่องจังหวะและเวลาที่จะแปลงสถานการณ์เฉพาะหน้าให้เป็น โอกาสนั่นเอง ซึ่งมีใช่เป็นวิธีการล้มล้างการควบคุมกดขี่ แต่เป็นการเสนอหนทางที่จะเปิดช่องให้ “ชีวิตประจำวัน” ได้แสดงศักยภาพด้วยตนเอง

วิธีการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการศึกษาปรากฏการณ์ในสนาม ซึ่งผู้วิจัยใช้การสังเกตผ่านบริบทสถานพยาบาล โดยผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) คือ กลุ่มเลขานุการแพทย์ทั้งหมดจำนวน 10 คน ภายใต้งานในโรงพยาบาลรัฐบาลแห่งหนึ่งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข รวมทั้งแพทย์ และนักศึกษาแพทย์ที่มีปฏิสัมพันธ์ในด้านการงาน เป็นจำนวน 4 คน ซึ่งประเด็นที่ใช้ศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลหลัก เป็นประเด็นในการให้ความหมายกับเลขานุการแพทย์ รวมไปถึงการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มเลขานุการแพทย์ โดยวิธีการศึกษานั้น ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม รวมทั้งสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากเลขานุการแพทย์ แพทย์ และนักศึกษาแพทย์

ในส่วนของผู้ให้ข้อมูลรอง คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเลขานุการแพทย์ผ่านการทำงานในสถานพยาบาลนั้นเอง ทั้งพยาบาล หรือบุคลากรอื่นๆ ผ่านความสัมพันธ์จากการทำงานด้วยกัน ซึ่งประเด็นที่ใช้ศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลรองนั้น เพียงประเด็นในการให้ความหมายกับเลขานุการแพทย์ โดยศึกษาผ่านวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม รวมทั้งสัมภาษณ์แบบเจาะลึกตามที่สถานการณ์เอื้ออำนวยเท่านั้น และข้อมูลที่ได้ทั้งหมดนำมาจำแนกหมวดหมู่ ถอดรหัส ตีความ และมีการสร้างข้อมูลเชิงอุปนัย

ผลการวิจัย

การสร้างอัตลักษณ์ของเลขานุการแพทย์ในสถานพยาบาลนั้น มีหลากหลายลักษณะ ผู้วิจัยจึงแบ่งผลการศึกษาดังนี้

1. อัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มเลขานุการแพทย์

1.1 อ่อนน้อมถ่อมตน : การสร้างตัวตนเสมือนคนรับใช้

ภาระงานส่วนใหญ่ของเลขานุการแพทย์เป็นงานด้านเทคนิคเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของเลขานุการทั่วไป เป็นงานเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์และงานเอกสารต่างๆ ทั้งการร่างจดหมายโต้ตอบ การเก็บคืนเอกสาร จัดทำหนังสือทั้งภายในและภายนอกที่เกี่ยวข้องกับวิชาการของแพทย์ ทั้งดำเนินการจัดประชุม ชี้แจงและสรุปรายงานการประชุมในแต่ละแผนกที่ตนเอง ได้รับมอบหมาย นอกเหนือจากงานดังกล่าว ก็ยังมีภาระงานที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนให้กับนักศึกษาแพทย์ด้วย มีหน้าที่ในการจัดทำแผนการเรียนการสอน จัดทำคู่มือเอกสารในการเรียนการสอน

สอนในแต่ละแผนก จัดสอบ รวมไปถึงการยืมวัสดุ ครุภัณฑ์ และเครื่องมือแพทย์ที่มีในการเรียนการสอนและในการสอบ ตลอดจนรวบรวมคะแนนและอาจจะต้องตัดเกรดแทนแพทย์ผู้สอนบ้างในบางรายวิชาอีกด้วย

เมื่อเลขานุการแพทย์เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับแพทย์ภายใต้พื้นที่ห้องประชุม ภาระหน้าที่ของเลขานุการแพทย์นั้น เริ่มตั้งแต่จัดเตรียมสถานที่ประชุมรวมถึงอาหารระหว่างเข้าประชุม จัดวางเอกสารประกอบการประชุม รับรองผู้เข้าประชุม จัดบันทึกการประชุม ตลอดจนจัดเก็บการประชุม อีกทั้งจัดพิมพ์และจัดส่งรายงานการประชุมให้แก่ผู้เข้าร่วมประชุม ดังกล่าวเป็นภาระหน้าที่ที่เลขานุการแพทย์ต้องปฏิบัติทุกครั้งที่มีการประชุม ซึ่งภายใต้พื้นที่ห้องประชุมแห่งนี้เลขานุการแพทย์เปรียบเสมือนคนรับใช้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาของผู้บังคับบัญชา นั่นก็คือแพทย์นั่นเอง

“งานเลขานุการที่นี้ ทำเกี่ยวกับงานเอกสารส่วนใหญ่ แต่อย่างอื่น ๆ ก็แล้วแต่งานไปเลขาฯ เขาก็ทำได้หมด มีอะไรก็ให้เขาช่วย ช่วยได้ทุกอย่าง รู้มากกว่าผมเยอะ ถ้าถามรายละเอียดก็คงตอบได้มากกว่าผมอีก”

(นายแพทย์ทิงเจอร์ (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์ วันที่ 26 มิ.ย. 55)

ถึงแม้ภายใต้พื้นที่ห้องประชุม เลขานุการแพทย์จะเปรียบเสมือนคนรับใช้ก็ตาม แต่เมื่อมีโอกาสเลขานุการแพทย์ก็จะแสดงศักยภาพถึงการมีตัวตนทันที ซึ่งในบางครั้งก็กลับเป็นผู้นำในการประชุมเช่น เมื่อชี้แจงหรือทักท้วงกฎเกณฑ์ที่มีความรู้ละเอียดกว่าแพทย์ ซึ่งทุกครั้งชี้แจงหรือทักท้วง จะต้องมีการที่สุภาพและอ่อนน้อมถ่อมตน มีสัมมาคารวะ ดังเช่น

“เวลาประชมนั้นหรือ ถูกค่าถูกว่าจนชินแล้ว มาแรกๆก็มีน้ำตาไหลเหมือนกัน เหมือนหมอเขาถามแล้วตอบไม่ได้ หลังๆ ก็ต้องเก็บรายละเอียดทุกอย่าง เคียงนี้หมอทำเอกสารผิด เราจะทักเขาได้ ถ้าเรามั่นใจว่าถูก ต้องยืนยันกรานไปเลย แต่ไม่ใช่ตะโกนเสียงดัง หมอเขาก็จะไม่ดูเราใจ เพราะเราจากระเบียบได้แม่นกว่าเขา ที่ก็ไม่ค่อยโดนดูแหละ”

(พี่เบตาดิน (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์ วันที่ 26 มิ.ย. 55)

จากเสียงดังกล่าว สะท้อนเห็นถึงวิธีการต่อรองของเลขานุการแพทย์ที่มีต่อแพทย์ผู้บังคับบัญชา ซึ่งส่งผลก่อเป็นอัตลักษณ์ของเลขานุการแพทย์

1.2 ปราดเปรียวรอบรู้ : การสร้างตัวตนเสมือนหญิงเก่ง

เมื่อเลขานุการแพทย์จะต้องประสานงานกับพยาบาลในส่วนพื้นที่ของแผนกต่างๆ ที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบ เพื่อหยิบยืมวัสดุ ครุภัณฑ์ และเครื่องมือแพทย์ที่มีในการเรียนการสอน เลขานุการแพทย์จะต้องแสดงตัวตนที่ปราดเปรียว ทั้งยังคล่องแคล่วว่องไว ทั้งต้องใช้ไหวพริบในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า มีวาทศิลป์ในการพูด พูดจาฉะฉาน ต้องรอบรู้ นอกจากรอบรู้เรื่องงานต้องรอบรู้เรื่องคนด้วย เนื่องจากงานเลขานุการเป็นงานที่ต้องพูดคุย ต้องทำงานประสานกับผู้คนตลอดเวลา ดังเช่น

“ที่พยาบาลหรือ ยืมของกับแก่ประจำ เมื่อก่อนก็ยืมมือเปล่า เดินไปที่แผนกเลย แก่ไม่ค่อยให้ยืม กลัวเราทำหาย ช่วงแรกยืมของหายบ่อย ยืมของที่งานเข้าทุกที ตอนหลังพี่ทำแบบฟอร์มขอยืมของกับแก่ ให้แก่เซ็นส่งของ เราก็เซ็นรับของ มีหลักฐานชัดเจน แก่ก็ให้ยืม เคียงนี้จะไม่ยืมอะไร โทรหาแก่เลย ให้แก่เตรียมให้เสร็จทั้งหมด แล้วค่อยไปเอา ได้เร็วด้วย ”

(พีแอมโมเนีย (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์ วันที่ 23 มิ.ย. 55)

จากเสียงสะท้อนดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าความปรารถนาของเลขานุการแพทย์ ซึ่งต้องเข้าใจทั้งคนและงาน เป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความเป็นหญิงเก่งในด้านการทำงาน ดังกล่าวจะช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือให้กับตัวเลขานุการแพทย์นั่นเอง

1.3 สาวมันท์ทันสมัย : การสร้างตัวตนภายใต้พื้นที่ปฏิบัติงาน

จากการที่กลุ่มเลขานุการแพทย์พยายามนิยามตัวตนถึงการมีอยู่ในสถานพยาบาลแห่งนี้ จึงก่อให้เกิดการสร้างอัตลักษณ์ร่วมที่แสดงถึงการเป็นพวกพ้องกลุ่มก้อนเดียวกันที่ถูกแสดงผ่านทาง การแต่งกาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความทันสมัย ถึงแม้เลขานุการแพทย์นั้น ไม่ได้มีแบบฟอร์มการแต่งกายที่ชัดเจนแต่อย่างใด แต่กลุ่มเลขานุการแพทย์จะแต่งกายตามโทนสีในแต่ละวัน เช่น หากเป็นวันจันทร์โทนสีเหลือง หากเป็นวันอังคารเปลี่ยนเป็นสีชมพู เป็นต้น ซึ่งในแต่ละวันโทนสีก็จะถูกสลับสับเปลี่ยนไป แม้ในจำนวนเลขานุการแพทย์ทั้งสิบคนนั้น ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามซึ่งมีอยู่เก้าคน เหลือก็เพียงแต่อีกหนึ่งคนที่นับถือศาสนาพุทธ เครื่องแต่งกายส่วนใหญ่จึงสวมอิญาบ พร้อมกับเสื้อตัวยาว กระโปรงยาวหรือกางเกงขายาวตามแบบฉบับมุสลิม แต่อิญาบที่ใช้สวมใส่ก็ยังคงมีสีสันสดใสและประดับประดาไปด้วยเครื่องประดับระยิบระยับ และยังคงมีรูปแบบทันสมัยตามแฟชั่น มี ลวดลายจุดจาด บางครั้งอาจจะมีรูปแบบแปลกตาไปตามสมัยนิยมอีกด้วย ซึ่งการแต่งกายของเลขานุการแพทย์กลุ่มนี้มีความแตกต่างไปจากการแต่งกายของกลุ่มวิชาชีพอื่นๆ ที่ปฏิบัติงานในสถานพยาบาลแห่งนี้ ทั้งแพทย์และพยาบาลนั้น มีการแต่งกายที่มีแบบฟอร์มสีขาวอย่างชัดเจน สะท้อนถึงความเคร่งขรึม ดังนั้น การแต่งกายของเลขานุการแพทย์ ที่มีสีสันจุดจาดและมีการแต่งหน้าแต่งตาให้สวยงาม ซึ่งเป็นการสร้างความสดใส และกลายเป็นภาพจำของผู้คนในสถานพยาบาลแห่งนี้ไปแล้ว ดังเช่น

“ เลขานุการแพทย์นั้นหรือ สาวสวยๆทั้งนั้น แต่งตัวมาเป็นชุดเลย ฝักคลุม เสื้อ กางเกง เข้าชุดเป๊ะ เข้ามาในโรงพยาบาลก็เจอทุกที่แหละ ดูตามแฟชั่นมาก”

(พยาบาลไอโอดีน (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์ วันที่ 26 มิ.ย. 55)

นอกจากการแต่งกายที่บ่งชี้ถึงความทันสมัย ในด้านการทำงาน เลขานุการแพทย์ก็มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการทำงาน โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ต่างๆ เข้ามาช่วยในการทำงานได้คืออีกด้วย ดังกล่าวข้างต้น เลขานุการแพทย์พยาบาลที่จะนิยามตัวตนในสถานพยาบาลแห่งนี้ ในการแสดงศักยภาพของตัวเองออกมาเพื่อต้องการให้ตัวเองมีตัวตนในสถานพยาบาลแห่งนี้

2. อัตลักษณ์ระดับปัจเจก

การสร้างอัตลักษณ์ของเลขานุการแพทย์ในระดับปัจเจกนั้น ถึงแม้ในอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มเลขานุการแพทย์ ส่วนใหญ่จะมีอัตลักษณ์ปรารถนาของเลขานุการ ค่อนข้างกว้างไกล แต่ในระดับปัจเจกอาจจะสวนทางกับอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มได้ เช่น เลขานุการแพทย์บางคนทำงานใจเย็น ส่งผลทำให้การทำงานล่าช้ามากจนเกินไป เมื่อถูกกล่าวตักเตือนจากผู้บังคับบัญชา ก็จะนำรอยยิ้มมาเป็นวิธีการต่อรอง

“ ที่ทำงานไม่เครียดบ่อย โคนว่าตลอดแหละ บางช่วงงานเข้าจิงๆ เข้ามาที่สามสี่อย่าง ทั้งแผนก็มี เราค้นเดียว ที่ทำไม่ทัน ไม่รู้จะทำยังไง บางทีหมอมว่ามา พี่ก็ยิ้มอย่างเดียว”

(พีแคปซูล (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์ วันที่ 18 มิ.ย. 55)

หรือเลขานุการแพทย์บางคนขาดความรู้เกี่ยวกับศัพท์ที่ใช้ในวงการแพทย์ และชื่ออุปกรณ์เครื่องมือแพทย์ต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อการทำงานในหน้าที่ แต่มีวิธีการต่อรองกับแพทย์ด้วยการเรียนรู้จากเลขานุการแพทย์ที่เข้ามาทำงานก่อนและจากการจัดสอบให้กับนักศึกษาแพทย์ในทุกๆ ครั้ง ทำให้เกิดความเคยชินและจดจำได้จนได้รับคำชื่นชมจากแพทย์ผู้ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชา

“ที่ไม่รู้จักเลยศัพท์แพทย์เลย อุปกรณ์อะไรก็ไม่รู้จักเลย มาแรกรุงมาก เวลาหอสั่งในที่ประชุมนะ เอ๋ไปเลย ถามได้บ้างจากพี่เลขานุการบางคนที่เขาอยู่มาก่อน เขาก็จะรู้จัก เราารู้สึกว่าไม่ได้แล้ว เวลาหอสั่งเราไม่รู้เรื่องก็เริ่มรู้สึกอาย ก็เริ่มเรียนรู้จากเวลาที่จัดสอบให้นักศึกษาแพทย์เนี่ยแหละ ถ้าถามตอนนี้ก็รู้จักหมดแหละ”

(พี่วิดาบิน (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์ วันที่ 23 มิ.ย. 55)

หรือแม้กระทั่งเลขานุการแพทย์ส่วนใหญ่ต้องเป็นสาวมั่นทันสมัย แต่บางคนกลับใช้เทคโนโลยีได้ไม่ชำนาญ แต่ก็มึนวิธีการต่อรองด้วยการให้เลขานุการแพทย์คนอื่นๆ เข้ามาสอนควบคู่ไปกับการเรียนเพิ่มเติมด้วยตนเอง ผีจนเกิดความเชี่ยวชาญและชำนาญในการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการทำงานได้รวดเร็วขึ้น ทำให้ผู้บังคับบัญชาเกิดความพอใจในการทำงานมากยิ่งขึ้น

“คอมฯใช้ เป็นนิดๆหน่อยๆ มาทำงานที่นี่ใช้แต่คอม อะไรก็ทำลงคอมหมด มาทำงานแรกๆไม่ชอบเลย พักหลังให้พี่อีกคนสอน ลองเอาโน้ตบุคของเราที่สำนักงานกลับไปฝึกที่บ้าน เมื่อก่อนพิมพ์หน้าหนึ่งนาน เดียวนี้เร็วขึ้นเยอะ”

(พี่พาราเซตามอล (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์ วันที่ 18 มิ.ย. 55)

จากการสร้างอัตลักษณ์ของเลขานุการแพทย์ในสถานพยาบาลนั้น ทั้งหมดที่ได้กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่ามีความหลากหลายและแตกต่างกันภายใต้พื้นที่การปฏิบัติงาน และยังสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของแต่ละบุคคลที่มีความแตกต่างกัน ไม่ว่าจะด้วยช่วงอายุ ทักษะ ค่านิยม อุดมการณ์ ประสบการณ์ส่วนตัว หรือแม้กระทั่งบทบาทหน้าที่ ล้วนแต่ส่งผลต่อการแสดงออกหรือการสร้างอัตลักษณ์ที่มีความต่างกันไป

การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาพบว่า การสร้างอัตลักษณ์ของเลขานุการแพทย์ในสถานพยาบาล มีหลากหลายลักษณะ มีทั้งอัตลักษณ์ร่วมของเลขานุการแพทย์ เช่น มีความปราดเปรียว ทันสมัย อ่อนน้อมถ่อมตนเสมือนเป็นคนรับใช้ ส่วนอัตลักษณ์ระดับปัจเจก จะแตกต่างกันไปตามความเป็นตัวตนของแต่ละบุคคล อาจจะสวนทางกับอัตลักษณ์กลุ่มก็ได้ เช่น เลขานุการแพทย์ ส่วนใหญ่จะมีอัตลักษณ์ปราดเปรียวรอบรู้ แต่ในระดับปัจเจกอาจจะใจเย็น ทำงานล่าช้า ซึ่งอัตลักษณ์เหล่านี้ มีการทับซ้อนระหว่างอัตลักษณ์อยู่ ซึ่งอัตลักษณ์มิได้จำเป็นต้องมีหนึ่งเดียว แต่อาจมีหลากหลายอัตลักษณ์ประกอบรวมกันภายในบุคคลเดียว ซึ่งสอดคล้องในงานศึกษาของ Kathryn Woodward (1997) อ้างถึงใน อภิญา เพ็ญพสุกุล 2546) กล่าวว่า อัตลักษณ์ คือสิ่งที่เรารับรู้ตนเองว่า เราคือใคร และเราดำเนินความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ อย่างไร เป็นสิ่งที่บ่งบอกว่า ใครเป็นพวกเดียวกับเรา และใครที่แตกต่างจากเรา กล่าวโดยอีกนัยหนึ่ง อัตลักษณ์เกิดจากการนิยามว่าตัวเองคือใคร มีความเป็นมาอย่างไร แตกต่างจากคนอื่นในสังคมอย่างไร และใช้อะไรเป็นเครื่องหมายในการแสดงออกอัตลักษณ์ โดยมีกระบวนการทางสังคมในการสร้างอัตลักษณ์ ทั้งนี้ ย่อมขึ้นอยู่กับบริบทของความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีต่อคนหรือกลุ่มอื่นๆด้วย (ประสิทธิ์ ลิปรีชา 2547) เช่น กลุ่ม

เลขานุการแพทย์มีอัตลักษณ์เป็นสาวมั่นทันสมัย มีการแต่งกายมีสีสันสดใสตามสมัยนิยม ซึ่งแตกต่างจากวิชาชีพแพทย์และพยาบาลที่มีฟอร์มแต่งกายสีขาวสะท้อนความเคร่งขรึม นอกจากนี้ อัตลักษณ์ยังถูกสร้างผ่านการปฏิสัมพันธ์ในการทำงานกับกลุ่มบุคคลต่างๆในพื้นที่ของสถานพยาบาล ซึ่งสอดคล้องกับกับสิ่งที่ Lefebvre (1991 อ้างถึงใน ลลิตทิพย์ ก้องพานิชกุล 2554) เสนอไว้ว่า “คน” เป็นส่วนสำคัญที่เขาไปสัมพันธ์กันในการสร้างความหมายให้กับพื้นที่ พื้นที่ทางสังคมจึงเป็นแหล่งรวมไปด้วยความหมายที่ถูกสร้างซ้อนทับกันไปมาอย่างมากมาย ด้วยเงื่อนไขต่างๆ ผ่านกาลเวลาและกลุ่มคนหรือสถาบันทางสังคมที่ร่วมกันเสวนาในการช่วงชิงความหมายให้กับตัวตนเพื่อนำไปสู่ปฏิบัติการทางสังคมในการเข้าใช้ประโยชน์เพื่อการดำรงอยู่บนพื้นที่นั้นๆ เช่น เมื่ออยู่ในแผนกต่างๆที่มีการปฏิสัมพันธ์กับพยาบาล เลขานุการแพทย์มีอัตลักษณ์ปราดเปรียวรอบรู้เสมือนหญิงแกร่ง แต่เมื่อมีการปฏิสัมพันธ์กับแพทย์ภายในพื้นที่ห้องประชุม กลับเป็นเสมือนคนรับใช้ เห็นได้ว่า พื้นที่จึงมีความสัมพันธ์กับการสร้างอัตลักษณ์อยู่เสมอ แต่ถึงแม้เลขานุการแพทย์จะถูกกดทับจากผู้บังคับบัญชาเสมือนเป็นคนรับใช้ก็ตาม แต่เลขานุการแพทย์อาจไม่ได้ถูกกดทับซะทีเดียว เลขานุการแพทย์ก็มีการต่อรอง คือเมื่อมีโอกาสเลขานุการแพทย์ก็จะแสดงศักยภาพถึงการมีตัวตนทันที ซึ่งในบางครั้งก็กลับกลายเป็นผู้นำการประชุม เช่น เมื่อชี้แจงหรือทักท้วงกฎเกณฑ์ที่มีความรู้ละเอียดมากกว่าแพทย์ ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาที่ de Certeau (1985 อ้างถึงใน ลลิตทิพย์ ก้องพานิชกุล 2554) เสนอไว้ใน *The Everyday Life Practices* ว่า รูปแบบการปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน นั้นก็คือลักษณะความเป็นตัวตนที่ปรากฏออกมานั่นเอง ความสำเร็จจึงอยู่ที่การหาช่องจังหวะและเวลาที่จะแปลงสถานการณ์เฉพาะหน้าให้เป็นโอกาส ซึ่งเป็นการเสนอหนทางที่จะเปิดช่องให้ “ชีวิตประจำวัน” ได้แสดงศักยภาพด้วยตนเอง ซึ่งปฏิบัติการชีวิตประจำวันของเลขานุการแพทย์ดังกล่าว ก็เพื่อการแสดงตัวตน และบ่งบอกถึงการมีอยู่ของเลขานุการแพทย์ในสถานพยาบาลแห่งนี้นั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

- เก็ดถวา บุญปรากฏ. 2551. ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของผู้ค้ามุสลิมข้ามแดนปาดังเบซาร์ไทย-มาเลเซีย, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ..... 2551. อัตลักษณ์ผู้ค้ามุสลิมข้ามแดนไทย-มาเลเซียในภาวะวิกฤตจากความทันสมัย, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ประสิทธิ์ ลิปรีชา. 2547. การสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง. ใน *วาทกรรมอัตลักษณ์*, विकास ปรัชญากรณ์, บรรณาธิการ, หน้า 31-72. กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พรินติ้งเฮาส์.
- พัฒนา กิตติอาษา. 2546. *ท้องถิ่นนิยม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ลลิตทิพย์ ก้องพานิชกุล. 2554. กล้องวงจรปิด: พื้นที่การต่อรองในโรงเรียน, วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อัมรินทร์ ศรีรัตอำไพ. 2548. แก๊งรูดชิง: อัตลักษณ์และกระบวนการกลุ่ม, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- สุธาริน คุณผล. 2541. บทสำรวจพื้นที่สาธารณะ. *วารสารรัฐศาสตร์สาร*; 20(3): 167-196
- Lefebvre, Henri. 1991. *The Production of Space*. Translated by Nicholson Smith, Donald, London: Blackwell.
- Woodward, Kathryn (ed.) *Identity and difference*. London: SAGE, 1997.

บุคลากรกรม

แคปซูล (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, นาสินี อาแซ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานศูนย์แพทยศาสตร์ศึกษาชั้นคลินิก
วันที่ 18 มิ.ย. 55.

นายแพทย์ทิงเจอร์ (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, นาสินี อาแซ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่แผนกศัลยกรรม
วันที่ 26 มิ.ย. 55.

เบตาติน (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, นาสินี อาแซ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานศูนย์แพทยศาสตร์ศึกษาชั้นคลินิก
วันที่ 26 มิ.ย. 55.

พยาบาลไอโอดีน (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, นาสินี อาแซ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ห้องอุบัติเหตุและฉุกเฉิน วันที่ 26
มิ.ย. 55.

พาราเซตามอล (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, นาสินี อาแซ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานศูนย์แพทยศาสตร์ศึกษาชั้น
คลินิก วันที่ 18 มิ.ย. 55.

วิตามิน (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, นาสินี อาแซ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานศูนย์แพทยศาสตร์ศึกษาชั้นคลินิก
วันที่ 23 มิ.ย. 55.

แอมโมเนีย (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, นาสินี อาแซ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานศูนย์แพทยศาสตร์ศึกษาชั้น
คลินิก วันที่ 23 มิ.ย. 55.